

म. प्र. स. ठाण

य काव्य

नं. २०३३

द्वितीय गुच्छ.

मालाकार,

विश्वनाथ नारायण वाड.

मुद्रक

लक्ष्मण रामचंद्र करमरकर.

नासिक.

REFBK-0001693

REFBK-0001693

किंमत दीड आणा.

प्रस्तावना.

प्रिय वाचकांच्या भेटीचा आज द्वितीय योग आल्याने मला अत्यंत समाधान वाटत आहे. माझ्या प्रथम भागावर कविवर्य रे. रा. टिळक, कविमित्र रा. रा. 'कुवलयानंद' B. A. 'मोरेश्वर', सखाराम महिपत कुळकर्णी हेडमास्तर, प्रोफेसर डॉ. गुणे M. A. P. H. D. प्रोफेसर हरि रामचंद्र दिवेकर M. A. तसेच 'ज्ञानप्रकाशकार' वगैरेंनी आपले अनुकूल अभिप्राय व्यक्त करून मला ऋणी केले. अखेर माझी इच्छा ही की, सहृदय रसिकजन ही सेवा गोड करून घेवात व मला माझ्या व्यासंगांत साह्य करोत.

नासिक रा. ब.
वाड यांचा वाडा
१-२-१९

सर्वांचा नम्र,

वि. ना. वाड.

समर्पण.

सापत्न माता जरि नाम लोकीं ।
पुत्राहुनि प्रेम जिचें विलोकीं ॥
ऐशी सती जी ' यमुना ' तियेला ।
प्रेमें पहा गुच्छ समर्पियेला ॥ १ ॥
पिता-वियोगें मज शैशवांत ।
दुर्दैव माझे करितें अनाथ ॥
अशा प्रसंगीं बहु भक्तिनें जी ।
झटे सुसंवर्धन पुण्य-कार्जी ॥ २ ॥
दावी सदा शील-महत्व मातें ।
मोजी न जी आपुलिया श्रमातें ॥
माता अशी निर्मल देवरूप ।
वाहीन हें तीस " द्वितीय पुष्प " ॥ ३ ॥

REFBK-0001693

REFBK-0001693

दा. क्र.

२६७

नाशा बाळ

पद.

[अजि शेवटचा लाभचि हा ममतेचा]

तूं नीज सुखें नीज तान्हुल्या बाळा ।

खेळाचा किति तुज चाळा ॥

ह्या ईशानें रक्षावें लडिवाळा ।

हलविशी हृदय वेल्हाळा ॥

चालः—तुज जगतांतिल व्यवहार ।

कोठोनि विदित होणार ? ।

तूं आनंदाचें द्वार ।

प्रभुरायारे नीट करो प्रतिपाळा ॥खेळाचा॥ १

कापट्य जनमनीं आहे ।

आह्लास दाखले वा हे ।

तूं नको भुद्धं ह्या मोहें ।

तुज शांति सती अक्षय घालिल माळा ।खे.। २

निर्भयता दिसते वदनीं ।

गालावरि कांती दोन्हीं ।

रत्नासम शोभसि सदनीं ।

मज ऐकूंदें सुंदर-धुंगुर वाळा ॥ खे. ॥ ३ ॥

वाळाची बघुनी लीला ।

निर्वैर तशा वृत्तीला ।

शांतीचा अनुभव आला ।

मग विसरें मी दर्पण जगिचा काळा ॥ खे. ४ ॥

माझे-वेड.

पद.

(सगुण गुण-माया)

वेडा बनलो, जनत्रास त्यजाया सजलो ।

चाल:-कृत्रिमता मज विषसम गमली ।

रुढि बेडीनें जनता भ्रमली ।

सांगुनियां परि वाणी श्रमली ।

सत्पथीं आलों । परमेश कृपेनें धालों । १ । वेडा ।

निसर्ग निर्मित सृष्टी सगळी ।
 रविशशि तरु खग मित्रमंडळी ।
 सागर सरिता तशी निराळी ।
 प्रेमें भुललों । दृढ आंकित होउनि रमलों । २। वे.

त्यांचा स्नेह गमे सुखकारी ।
 सहवासें मन हो न विकारी ।
 शांति-सौख्य लाभेल अंतरीं ।
 प्रभुपदां स्मरलों । जन दृष्टि मुक्त मीं झालों । ३

प्रभातकालीं छटा रवीची ।
 तप्तसुवर्णा दिसते प्राची ।
 ध्यावी उपमा सांग कशाची ? ।
 दर्शनें धालों । मजला मीं विसरुनि गेलों । ४। वे.

तरु देती पांथस्था छाया ।
 पिकगण गातो श्रमा हराया ।
 रहस्य ह्यांतिल सोडि न वायां ।
 तत्व हें शिकलों । सुखनिधींत बुडुनी गेलों । ५।

देवा दाविसि दृश्ये विविध ।

मानवे घे न तयांतिल बोध ।

परोपकारीं सौख्य अगाध ।

गोष्ठ ही शिकलें । प्रभुपदारविंदा विकलो ।६।

स्वाशय-निवेदन.

प्रभो ! परम मंगला,

तुजसि भक्तिने वंदिलें ।

मनांतिल विचार हे,

कवन गुंफुनी वाहिले ॥

जगांत दिसतो प्रभो,

अनय माजला केवळ ।

अनाथ बहु भोगिती,

प्रबल जे तयांचा छळ ॥ १ ॥

गमें सकल प्राणियां,.....

सुख हवें सदा सर्वदां ।
ठाणे .

परंतु व्यवहारि त्या,
भिवविती किती आपदा ॥

निवारुनि तयां तुह्नीं,
विसरुनी प्रमादाप्रती ।
विनंति परिसा तरी,
कवि मुका बसे संप्रती ॥ २ ॥

किती कुशल धूर्त ते,
कपटि भोळियां सज्जनां ।
कसें फसविती नसे,
द्रव मुळी तयांच्या मना ॥

कळेल कधि हें तुला,
मज विचार ऐसा पडे ।
उपेक्षिसि वृथा तरी,
व्यसन-सागरीं सांपडे ॥ ३ ॥

जरी कथिति शाहणे,
 मज सुतत्व वेदांतिचें ।
 ममत्व कुठुनी सुटे,
 वद प्रभो ! अह्मां दोहिचें ॥

विचार करितां असा,
 भ्रमविते मना आस ही ।
 तिच्यास्तव बरा ह्मणे;
 मनुज येथला त्रास ही ॥ ४ ॥

करोनि पठणा महा,
 जप तसें अनुष्ठान तें :
 परी न हृदयांत या,
 सुखद शांतता नांदते ॥

दिसेल तुजला प्रभो,
 हितकरां अशी सोय ती ।
 मला त्वरित दाखवी,
 भ्रमित होय माझी मती ॥ ५ ॥

कितीक हणती मला,

“ फुकट काळ कां वेंचला ? ।

धनार्जन करावया,

करुं अनेक कावे चला ! ॥

कशास बहु वाचिली,

विविध जातिचीं पुस्तकें ? ॥

मिळें तुजसि काय तें ?

वद तयांतलें जें टिकें ” ॥ ६ ॥

जनीं हणति सभ्यता,

मज दिसे लवाडी खरी ।

दुजास फसवाचया,

खरचिती सदा वैखरी ॥

उदार बहु थोर तो,

जरि असे कुणी मानव ।

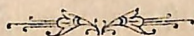
तयाहि अवमानिती,

कपटि येथले दानव ॥ ७ ॥

जरी चहुंकडे मला,
 दिसतसें निराशा सदा ।
 प्रभो ! मजसि वाटतें,
 निज सुशील ही संपदा ॥
 हिच्यावरि तरेन मी,
 बिकट संसृती-सागर ।
 मला मग दिसें खरें,
 सुखसमृद्धिचें आगर ॥ ८ ॥
 असा भरंवसा असे,
 परि कधी उठे संशय ।
 ह्यणोनि कवि प्रार्थितों,
 प्रभु निवारि रे तद्द्वय ॥
 तुझ्या चरण-दर्शना,
 मजसि ने विभो ईश्वरा ।
 कृपा करुनि विश्व हें,
 ज्ञाणि सुमंगला उद्धरा ॥ ९ ॥

दा.क. १६६३.

व्यर्थ नरदेह.

स्वार्थे मनाला जणुं वेड लागें ।
द्रव्यार्जनीं अक्षय देह वागे ॥
दुजा नराची क्षिति ज्यास नाही ।
पशूहुनी नीच मनुष्य-देहीं ॥ १ ॥
जो भूषवी देह सुभूषणांनीं ।
मी शाहणा, थोर मनांत मानी ॥
दुःखी निराधार बघे न कांहीं ।
पशूहुनी नीच मनुष्य-देहीं ॥ २ ॥
दुःशत्रु योगें दुखवी परास ।
हें कार्य कांहीं न गमें जयास ॥
अत्यादरें कोण अशास पाही ?
पशूहुनी नीच मनुष्य देहीं ॥ ३ ॥

काया तशी वाणिहि द्रव्य ज्याचें ।
 परोपकारार्थ न वैचण्याचें ॥
 धरित्रिला भार बनोनि राही ।
 पशूहुनी नीच मनुष्य-देही ॥ ४ ॥

अस्तमान.

बहू मंगला संधि वाटे कवीला ।
 निघे अस्तमानीं यदा देखण्याला ॥
 वर्नीं जाउनी तो उभा राहि मोदें ।
 तदा मानसीं शांति-साम्राज्य नादें । १।
 दिसे सूर्य तो रक्तिमायुक्त जेव्हां ।
 कवीच्या मनीं दाटला गाढ प्रेमा ॥
 प्रभो ! केवढें दृश्य हें भव्य आहे ।
 बघे जो तया, सत्पथीं वृत्ति राहे । २।

११
 ११.५.५५ २२८

जयानें असे कृत्ये अद्भूत केलें ।
 तथा शोधवी चित्त बहाव भुकेलें ॥
 सदा ग्रामवासी; जिण व्यर्थ वायां ! ।
 असे मूर्ख आह्मी अहो ! देवराया ।३।
 किती सृष्टिमाजी सुसौन्दर्य आहे ।
 नरा ! नीट तें जाउनी मात्र पाहे ॥
 तुझ्या बालकां ज्ञान द्यावें प्रभो तूं ।
 असा अंतरीं राहिला शुद्ध हेतू ॥४॥

एक भिकारी.

दिसे मला एक दिनीं भिकारी ।
 जो राहिला होउनि दीन दारीं ॥
 विचारिलें वृत्त यदा तयाला ।
 निश्वासुनी दीर्घ तदा ह्मणाला ॥१॥

थंडीने ह्या क्लेश होतात भारी ।
 जीर्णा वस्त्रा देउनी साह्यकारी ॥
 व्हावें ऐशी एक आहे विनंति ।
 देवें घावी आपणा सौख्य शांति ॥२॥
 ह्या भूलोकीं भिन्न भिन्न स्वभाव ।
 पाहीले मी जाणतो तत्प्रभाव ॥
 कोणी दीना साह्य देतात फार ।
 कोणी आणी त्यावरी दुःखभार ॥३॥
 माझे सारे आप्त प्लेगांत गेले ।
 देवानें ह्या एकटें टाकियेलें ॥
 इच्छा त्याची जी असे तीस मान ।
 देतो मानी दुःख सौख्या समान ॥४॥

त्या वेळीं जारे जीर्ण वस्त्र नव्हतें,
 कांहींच माझ्या घरीं ।
 आणोनी ज्ञाणि त्यास एक दिधली,
 सप्रेम मी भाकरी ॥

झाला तुष्ट तयें; पहा मग मला,
आशिर्वचा बोलला ।

तुम्हाला सुख आयु देइल प्रभू,
प्रार्थीन त्या मंगला ॥ ५ ॥

गेला ऐसें बोलुनी तो भिकारी ।
माझे झालें चित्त तेव्हां विकारी ॥
दारिद्र्यानें गांजलें लोक फार ।
ह्या संबंधी चालले मद्विचार ॥ ६ ॥
देवा येथें एवढा भेद काय ? ।
केलें कां हो ह्या जगां निःसहाय ॥
उद्योगानें भाकरी ही मिळेना ।
ऐशी आहे दीन लोकांत दैना ॥ ७ ॥
देवा त्यांची कीं व आतां करावी ।
भो विश्वेशा सुस्थिती त्यास दावी ॥
खंती वाटें जेधवा कीं व येई ।
ती मी तेव्हां काव्य रूपांत गाई ॥ ८ ॥

ध्यायी तूं परमेश हे मज्ज जरी,
ठाऊक आहे खरे ।

लोकांचे अपराध विस्मरुनिया,
त्यांचें कराया बरें ॥

द्यावी शांति सुखायु सर्व जगता,
विज्ञप्ति ही आयका ।

माते सन्मति काव्यशक्ति वितरा,
देवा जगन्नायका ॥ ९ ॥

प्राप्त स्थितींत समाधान.

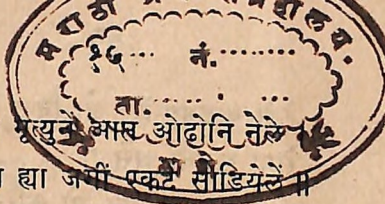
ट्रेच नांवाच्या आंग्ल कवीच्या weep not च्या
आधारें.

जहागीर तूझ्या हतातूनि गेली ।

निराशा जरी भूवरी ह्या जहाली ॥

तनू शीणली; सोडि स्नेही जिवाचा ।

नसावा मनीं खेद बापा कशाचा ॥१॥

जरी मृत्युने आस ओढोनि तेले
तुला ह्या जरीं एकटे सोडियेले ॥
कृती पातकांच्या प्रभू पाहि साचा ।
नसावा मनीं खेद बापा कशाचा ॥२॥

दोष न दे दुसऱ्याला,
प्राप्त स्थिति तीमधें समाधान ॥
मानोनी; प्रभु चरणीं,
भक्ती ठेवी त्यजोनि अभिमान ॥ ३ ॥

—
मी.

वेडा मी जरि वाटतों,
परि तुह्मां हें सांगतों आयका ।
कोणी यत्न करी,
धनास्तव कुणी स्त्रीकारणानें फुका ॥

ठेवी वाडमय-हेतु जो निज मनीं,
सेवा करावी असें ॥

वाटें त्यास्तव यत्न जो करित त्या,
वेडा ह्मणावें कसें ॥ १ ॥

अथवा राहु विचार हा मज नसे,
चिंता जगाची तरी ।

सोडावें जनहो सुखांत मजला,
ही रीत तुह्मां बरी ॥

आहे जो रंसिकाग्रणी जगतिं या,
होईल त्या पारख ॥

काव्यें सेविल तो तदा अनुभवीं,
सत् शांति तैसें सुख ॥ २ ॥

कोणी शुद्ध मनें बघेल कविची,
आहे खरी योग्यता ।

ईशेच्छा प्रतिभेस कारण पहा,
होते जगां तत्वता ॥

त्या योगें नव काव्य येइ उदया,
प्रज्ञा बहू तोष हो ॥

सूर्यावांचुनि विश्व ह्या कविविणें,
साहित्य तैसें अहों ॥ ३ ॥

काव्यानें मजला पहा सुजनहो,
आनंद होतो अती ।

तेव्हां मी मजला खरा विसरतो,
ती काय वर्णू स्थिति ॥

ईशानें करुनी कृपा वितरिली,
ही काव्यशक्ती खरी ॥

मिथ्या बोल वदूं नका रसिकहो,
तेणें श्रमे वैखरी ॥ ४ ॥

भाषा ही जननी पवित्र अपुली,
आहे बहु प्रेमला ।

ठेवा लक्ष तिच्यावरी मग नको,
सांगावया तें मला ॥

होती सर्व विचार व्यक्त जगतीं,
 योगें जियेच्या पहा ।
 ती हो तुष्ट तरी तुहीं सुखनिधी,
 माजी बुधांनो रहा ॥ ५ ॥

स्वार्थरहित-कार्ये.

जगांत आहीं जीं जीं करितों,
 कार्ये स्वार्थ प्रेमें ॥
 त्यापेक्षां दुसऱ्यास्तव करितां,
 मिळेल सुख बघ नेमें ॥ १ ॥
 ह्मणती जन कीं, स्वार्थावांचुनि,
 आहे काय जगांत ? ॥
 विदित कवीला काय असे तें,
 काव्य मिषानें गात ॥ २ ॥

सांगा मजला स्वार्थ प्रेरित,
 मातेचें कां ? प्रेम ॥
 नसते कां ? प्रभुवरची निष्ठा,
 भक्ताची निष्काम ॥ ३ ॥
 पतिव्रतेची प्रीति किंवा,
 स्नेहाचा जिव्हाळा ॥
 असतो कां रे स्वार्थासाठीं,
 रसिका सांग कृपाळा ॥ ४ ॥
 काव्यें गायन चित्र बघोनी,
 हर्षपूर हृदयांत ॥
 उद्भवणें हें स्वाभाविक बहु,
 तीच जगाची रीत ॥ ५ ॥
 बालाचे मृदु बोल परिसुनी,
 मोहित होय न ऐसा ॥
 पाषाणाचें हृदय ह्मणावें,
 मिळे जरी नर सहसा ॥ ६ ॥

अनाथ दुःखी अबला देखुनि,
द्रवें न चित्त जयाचें ॥

दिसेल ऐसा जगांत नर तारि,
पशु त्या समजायाचें ॥ ७ ॥

पक्षांची किलबिल तैसें तें,
सुंदर निर्झरं गान ॥

परिसुनि ज्यातें हर्ष होइना,
असा असे वद कोण ॥ ८ ॥

देशासाठीं भूपासाठीं,
प्राण त्यजाया सजला ॥

वीर असा कुणि स्वार्थ रहित तो,
मनांत वाटें मजला ॥ ९ ॥

सर्व जगांच्या कल्याणास्तव,
सदा राहती संत ॥

दिव्य विभूती तयांस कोठुनि,
स्वार्थ जगांत पसंत ॥ ११ ॥

रवि शशि आह्लां निल्य दीप हे,
प्रकाश देती नियमें ॥

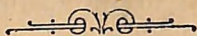
स्वार्था सोडुनि चालतात ना ?
ल्यांचीं येथिल कामें ॥ ११ ॥
जो कविराया जगतीं गातो,
आत्मानंदासाठीं ॥

शिक्षण घावें जनतेला कां.
स्वार्थ तयाच्या पाठीं ॥ १२ ॥
ह्या सर्वांचा विचार करुनि,
व्यवहारीं वागावें ॥

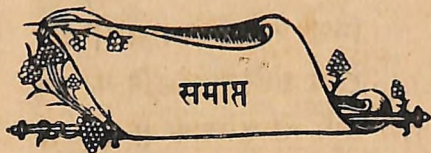
काहीं काल दुजाचें साठीं,
प्रयत्नास लागावें ॥ १३ ॥

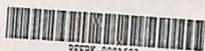
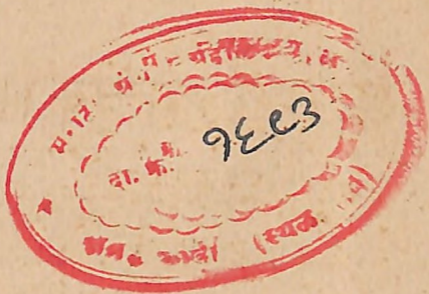
ऐशा कामीं खरा मोद तो,
शिका कसा मिळवावा ॥
स्वार्थ सोडितां कोठुनि कविला,
लागें तो कळवावा ॥ १४ ॥

माझ्या वाचकांस

फुलें खुड्हुनिया नवीं,
 सहजं रम्य बागेंतलीं ।
 यथामति करोनियां,
 कवन-माळ ही वाहिलीं ॥
 प्रभो परम मंगला !
 हिजमुळें सदां सज्जना ।
 मिळो सुख अशी असे,
 तव पदीं कवि-प्रार्थना ॥ १ ॥

REFBK-0001693

REFBK-0001693

Printed at the Shri Samarth Press,
Nasik, Raviwar Peth, House No. 318.

by L. R. Karmarkar.

Published by V. N. Vad. 813 Raviwar
Nasik.
